

Устина ВОВК

ВИСТАВА “ФРЕДЕРІК, АБО БУЛЬВАР ЗЛОЧИНІВ” НА СЦЕНІ ТЕАТРУ ІМ. МАРІЇ ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ: ЗНАХІДКИ І ВТРАТИ...

Кінець грудня 2019 року у Львівському академічному національному драматичному театрі ім. Марії Заньковецької запам’ятався, адже 28 та 29 грудня відбулися прем’єрні покази нової постанови Олексія Кравчука “Фредерік, або Бульвар злочинів” за п’єсою відомого французького драматурга Еріка-Емманюеля Шмітта.

П’єса – про життя легендарного актора XIX ст. Фредеріка Леметра. Вона присвячена темі акторської професії – її злетам і падінням, творчим будням на сцені і за кулісами, проблемам проникнення соціального і політичного життя в театральний простір, а ще – розмові про талант і посередність у ланцюгу співіснування різних театральних і довоклатеатральних персонажів п’єси на сцені Театру “Фолі-Драматік” (амбітного у своїй пересічності, “плодовитого” початківця, автора-драматурга – Кюссоне; винахідливого пристосуванця, директора театру – Ареля; провідних зіркових акторів – Фредеріка та Панни Жорж, акторів трупі із визначеними амплуа – артистки другого плану Манірниці, драматичного героя-коханця Парізо, комедійного героя-коханця Дюжі, артиста в амплуа “шляхетного батька” Ля Кресоньєра, комедійного слуги Фірмена, консьєржа Піпле, його 20-літнього сина Максиміліяна та їхніх багатих впливових патронів – Графа де Піємама, Барона де Ремюза), а також темі кохання, що в контексті акторського фаху має особливі інтонації пристрасти, романтизму, але й неодмінної наприкінці трагічної печалі розставань.

У допрем’єрних та післяпрем’єрних інтерв’ю режисер-постановник Олексій Кравчук наголошував, що тематика п’єси Шмітта настільки востає у потреби сучасної розмови про митця і світ довкола нього, що наштовхнула його на кілька різних версій постанови у театрах України: у Донецькому академічному українському музично-драматичному театрі (2012), у Харківському академічному російському драматичному театрі ім. Олександра Пушкіна (2013) і, нарешті, у Львові, в сезоні 2019–1920 рр. Щоразу постановка “Фредеріка, або Бульвару злочинів” була зумовлена наявністю яскравої творчої особистості виконавця головної ролі, Фредеріка. У самого автора п’єси – це літній Жан-Поль Бельмондо. У нас, в Україні, в баченні режисера Олексія Кравчука, це – Андрій Романій

(у Донецьку), Олександр Дербас (у Харкові), Андрій Козак (у Львові).

Без Андрія Козака не можемо уявити численних вистав діючого репертуару на сцені Театру імени Леся Курбаса, де основним персонажем драматичних та любовних сюжетних колізій є саме цей актор. Належить сюди і постава за п’єсою Еріка-Емманюеля Шмітта “Амнезія, або Маленькі подружні злочини” (режисер Володимир Кучинський). Вистава, що вже багато років з успіхом грають актори на сцені Театру імени Леся Курбаса, може прислужитися до розмови про стилістику режисерських прочитань п’єс Шмітта

Андрій Козак – Фредерік, Наталія Боймук – Береніка у виставі “Фредерік, або Бульвар злочинів” Е.-Е. Шмітта. Режисер – Олексій Кравчук, сценографія – Олексій Кравчук, Ася Кравчук. Національний академічний театр ім. Марії Заньковецької, 2019 р.

Тут і далі світлини до статті – з офіційного сайту Театру ім. Марії Заньковецької

Богдан Козак – Барон де Ремюза, Григорій Шумейко – Граф де Піємама, Андрій Козак – Фредерік

Андрій Козак – Фредерік, Любов Боровська – Панна Жорж у виставі “Фредерік, або Бульвар злочинів” Е.-Е. Шмітта. Режисер – Олексій Кравчук, сценографія – Олексій Кравчук, Ася Кравчук. Національний академічний театр ім. Марії Заньковецької, 2019 р.

та на різних сценах, у різних акторських манерах, вірніше, про одного і того ж актора у різних виставах. Маємо на увазі, з одного боку, постать актора Андрія Козака, його виразну романтично-драматичну зовнішність та галерею психологічних образів-персонажів, суголосних традиціям акторської гри у середовищі “курбасівців”. Заньківчанський – зовсім інший тип театру, де у широкій палітрі акторського звучання, індивідуальних психологічних характеристик, що зливаються в ансамбль, не завжди чутно партнерську тональність. Багатолітня практика театральної гри “заньківчан” більше надається до традиційних класичних форм, і хоча це не є вадою, проте і не дає можливості раптово відмовитися від напрацьованої методики подачі театрального матеріалу. Коли йдеться про Фредеріка, цього яскравого талановитого актора, для якого сенс життя – сцена, і манеру його сценічного існування – з нотками іронії та самоіронії, легковажністю у сприйнятті звичаєвих буднів театру та зверхністю у спілкуванні з директором театру Арелем (Януш Юхницький), або ж, навпаки, імпульсивною пристрастю в обстоюванні своїх переконань, у довірливій розмові з глядачами про покликання актора і його місце в суспільстві – то цей образ у виконанні Андрія Козака створює “припливи” і “відпливи”; енергетичні хвилі то захлинаються, то погасають – а часом є певні провисання динаміки дії, коли великі за обсягами виголошені ним промови стають занадто декларативні. Це зауваження

Сцена з вистави “Фредерік, або Бульвар злочинів” Е.-Е. Шмітта. Режисер – Олексій Кравчук, сценографія – Олексій Кравчук, Ася Кравчук. Національний академічний театр ім. Марії Заньковецької, 2019 р.

стосується не так актора, як режисерських тлумачень образу Фредеріка.

У першій дії Фредерік – особа соціальна, учасник подій позатеатральних, пов’язаних з підтримкою неблагонадійних для високих чинів людей. Так у Театрі “Фолі-Драматік” з’являється Начальник служби безпеки з поліцією у пошуках сина консьєржа Піпле – бунтівника-республіканця Максиміліяна, якого звинувачують “у замаху на короля Луї-Філіпа”. У сутичці з поліцією Максиміліяна поранили, Фредерік ховає його у своїй гримерці, у бутафорську скриню. Згодом, за участю Фредеріка, скриню виносять з театру.

Цей епізод перегукується з неспокійним сьогоднішнім. Хочеться розвитку цієї теми, проте вона залишається відкритою, бо вся II дія вистави, присвячена стосункам Фредеріка і Береніки (Наталія Боймук), існує немов окремо від Ідії. Епіцентром сюжетних колізій стає мелодраматична історія їхніх взаємин. Можливо, режисер Олексій Кравчук прагнув досягти у виставі особливої чуттєвості, адже існують стереотипні уявлення, начебто артисти не здатні відчувати сильні емоції і, що найголовніше, не можуть їх відчувати тривалий час. Коли вирішується у виставі дилема, чи бути Фредерікові і Береніці у парі, знову з’являється Міністр, Барон де Ремюза (він же батько Береніки). Барон де Ремюза (Богдан Козак) вимагає від Фредеріка відповіді на питання: “Як довго три-

вають Ваші кохання?”, на що той намагається дати чесну відповідь не так Баронові, як самому собі. Він ставить це питання своїй колезі по сцені Панні Жорж (Любов Боровська) і дістає підтвердження власному внутрішньому голосу: любов його триває недовго. Такий конфлікт “чуттєвості” персонажів провокує Фредеріка, за задумом режисера Олексія Кравчука, до трагічного фіналу, вирішеного у виставі у пластиці й музиці: закохані танцюють танок, у якому головну партію веде Фредерік, а Береніка, звільнивши своє тіло, наче маріонетка, повністю піддається стихії рухів Фредеріка. Це умовно зіграний фінал не тільки кохання між Фредеріком і Беренікою, але і сценічножиття персонажів. Немов із втратою кохання зникає й потреба до життя. Полишивши Береніку, Фредерік прямує помостом до світлої брами (Порталу Смерті? Безсмертя?). Проте можна потрактувати фінал і так: покинувши Береніку, переступивши через неї, Фредерік іде на прем’єру єдиної вистави, що вціліла у репертуарі Театру “Фолі-Драматік” після помсти Графа де Піємама (Григорій Шумейко). Це мало би бути трагічною крапкою вистави. Мало би бути пострілом. Сильним. Переконливим.

Проте виникають контраргументи – навіщо вбивати персонажів у виставі? Вбивати талановитого актора, не давши йому віднайти душевний спокій і рівновагу в улюбленій професії, і Береніку, яка не

була надто простою і беззахисною (за текстом п'єси Е.-Е. Шмітта), у неї був наречений – Герцог Йорський (Василь Баліцький), добрий знайомий і друг Фредеріка, – та й вона сама ставилася до прощальної сцени з Фредеріком як до репетиції вистави – у ложі на неї чекав Герцог Йорський. У виставі перед “танцем Прощання” він повідомляє Фредерікові про те, що простив би Береніці її сильне захоплення. Ця його репліка, до речі, як і в цілому персонаж Герцога Йорського, залишаються незреалізованими.

Звісно, йдучи на виставу, перерахувати літературний твір не обов'язково; адже відомо, що кожен мистецький продукт – це окреме завершене ціле. Ніхто цього й не заперечує, але все ж таки авторський задум у Шмітта сильніший – він дарує шанс дожити і Фредерікові до старости, і Береніці перебувати у щасливому подружжі з Герцогом Йорським. Саме перед смертю Фредеріка відбулася прощальна зустріч його з Беренікою – вона, усвідомлюючи покликання Фредеріка люблячи його, дає вказівку занести актора в театр, де він і помирає. Велика пристрась дає Фредерікові та Береніці глибоке пізнання почуття жертвності: Фредерік звільняє Береніку від непосильного для неї (на його думку) амплуа “дружини”, а для самої Береніки час і відстань – найкращі “детектори” справжнього нетлінного кохання. У режисерському ж баченні Олексія Кравчука Береніка – лише функція, яка існує для повноти розкриття характеру Фредеріка. Береніка – чиста, невинна, безмежно віддана і любляча. Без минулого і без майбутнього, якщо у ньому немає місця для єдиного чоловіка її життя.

Серед інших виконавців у виставі особливо виділяється персонаж Любови Боровської – Панна Жорж. Вона інколи, на протигагу Фредерікові, доносить до глядачів власне відчуття професії актора і бачення свого покликання: за сюжетом Панна Жорж – провідна артистка, у неї є чітка межа між тим, яка вона на сцені і тим, хто вона поза сценою. Лише їй вдаються загалом аж надто гротескно поставлені сцени “вистав у виставі”. Зрештою, у II дії вистави, Панна Жорж покидає театр – бути коханою жінкою поруч з коханим (поза Театром “Фолі-Драматік”) для неї значно важливіше, ніж бути обожнюваною численною публікою, але самотньою. Фредерік же, навпаки, жертвує коханням заради акторської професії. Себто, актриса стає Жінкою, а чоловік залишається насамперед Актором.

Серед виконавців “вистав у виставі” у юрбі трупи Театру “Фолі-Драматік” своєю акторською індивідуальністю виділяється епізод з Орестом Гардою – його персонаж Ля Кресоньєр, артист трупи в амплуа “шляхетного батька”, на вимогу бездарного драматурга-початківця Кюссоне (Олег Сікиринський) надто податливий до змін в інтонаційній амплітуді

звучання своєї ролі: надмірного драматичного пафосу. Гротескні сцени “вистав у виставі” інколи нагадують театр абсурду, але вони занадто поверхові, однотипні. До слова, партнерський комічний дует драматурга Кюссоне і скупого, захланного прислужника Мельпомени, улесливого та винахідливого директора Ареля (Януш Юхницький) – вдалих, наповнених аллюзіями театрального закулісся. Серед епізодичних ролей запам'ятовується постать Барона де Ремюза, батька Береніки, у виконанні н.а. України Богдана Козака – він виходить на сцену з театральним реквізитом – шпагою, наче хоче викликати Фредеріка на дуель. Його слова-докір про тривалість почуття в актора, промовлені не пафосно, а трагічно, зворушують Фредеріка і спонукають відмовитись від стосунків, що не можуть тривати вічно. Як і всі його попередні кохання. Колоритний образ “ворога” Фредеріка, графа де Піємама, з волі якого були заборонені всі вистави у Театрі “Фолі-Драматік”, окрім одної, створив артист Григорій Шумейко.

Візуальний образ вистави творять відеопроєкції режисера-постановника Олексія Кравчука та художниці-сценографки Асі Кравчук. У прелюдії до початку вистави – по колу сцени на тлі зоряного неба та місяця уповні проходять картинки із зображенням Міста (чи то Львова, чи то Парижа). Вітрини, персонажі, що застигли у пластичних малюнках, музична оркестрова та співоча колоритна палітра створюють відповідну емоційну атмосферу (у виставі грає оркестр Театру ім. Марії Заньковецької, диригент з.а. України Богдан Мочурад та звучить живе виконання пісень – співають Зоряна Дибовська та н.а. України Олександра Бонковська). Протягом дії виникають також образи Часу (годинник, що пришвидшує чи сповільнює хід) та Вітрувіянської людини Леонардо да Вінчі (канонічні пропорції чоловічого тіла). Проте ці ілюстрації не мають продовження, це перелітні картинки.

Єднає з сучасністю виставу не тільки відеоряд. Розповідаючи про своє відчуття образу Фредеріка, Андрій Козак зазначав, що хоч цей персонаж і списаний з легендарного Фредеріка Леметра, він грає не зовсім його, а безсумнівно вносить в цей образ своє розуміння і бачення – відчуття людини іншого часопростору. Загалом, вистава має багато моментів з проєкцією у сьогодення – у ній впізнавані ситуації і образи людей з сучасної театральної сфери. Проте для глядача, який не є знайомим із театральними реаліями, нюанси та тонкощі режисерських акцентів не до кінця прозорі і зрозумілі – глядач знижує плечима: а про що, зрештою, ця вистава?

Про кохання? Егоцентризм? Жертвність? Чи все ж, про театр? Можливо, саме з їхнього поєднання і здатна народитися істина. Для кожного своя.